

Brüssel, 6.11.2017
COM(2017) 642 final

**KOMISJONI ARUANNE EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

mis on lisatud programmi LIFE vahehindamisele

{SWD(2017) 355 final} - {SWD(2017) 356 final}

1. Sissejuhatus

Programm LIFE 2014–2020 on Euroopa Liidu keskkonna- ja kliimaprojektide rahastamisvahend. Programmi LIFE üldine eesmärk on Euroopa lisaväärtusega projektide kaasrahastamise kaudu rakendada ja välja töötada ELi keskkonna- ja kliimapoliitikat ning vastavaid õigusakte.

Käesolevas vahearuandes hinnatakse programmi LIFE asjakohasust ning Euroopa lisaväärtust vastavalt parema õigusloome suunistele¹. Aruandes hinnatakse, kas programm on jätkuvalt asjakohane kõnealuste küsimuste käsitlemisel ning annab lisaväärtust võrreldes tulemustega, mida liikmesriigid oleksid iseseisvalt saavutanud. Samuti hinnatakse, kas LIFE on tõhusalt ja tulemuslikult saavutanud oma eesmärgid ning kas programmi tingimused on kooskõlas muude programmide tingimustega.

Käesolevas aruandes esitatakse kokkuvõtte hindamistulemustest ning antakse soovitusi järeelmeetmeteks. Aruandele on lisatud talituste töödokument, mis annab hindamise tulemustest täpsema ülevaate.

2. Taust

1992. aastal käivitatud programmi LIFE on 25 tegutsemisaasta jooksul korduvalt hinnatud. Hetkel elluviidav programm (2014–2020) on välja töötatud asjaomaste hindamiste tulemusena ning juhindub eelmiste programmide elluviimisel saadud kogemustest.

Kehtiva LIFE määrusega (EL) nr 1293/2013 loodi ELi rahastamisvahend keskkonna-, looduskaitse- ja kliimameetmete projektide toetamiseks ELis.

Rahastamisvahendi üldised eesmärgid on järgmised:

1. aidata kaasa ressursitõhusa, vähese CO₂-heitega ja kliimamuutustele vastupanuvõimelise majanduse saavutamisele, keskkonna kvaliteedi parandamisele ning bioloogilise mitmekesisuse vähenemise peatamisele ja ümberpööramisele;
2. täiustada ELi keskkonna- ja kliimapoliitika ning vastavate õigusaktide väljatöötamist, rakendamist ja täitmist, ergutada ja edendada keskkonna- ja kliimaeesmärkide läbivat arvessevõtmist muudes poliitikavaldkondades ja tegevustes ning nendesse integreerimist;
3. toetada keskkonna- ja kliimavaldkonna paremat juhtimist kõikidel tasanditel, samuti kodanikuühiskonna, vabaihenduste ja kohalike osalejate suuremat kaasamist;
4. toetada seitsmenda keskkonnavalase tegevusprogrammi rakendamist.

Hetkel elluviidava programmi LIFE eelarve on 3,4 miljardit eurot.

Eelarve suurust arvestades ei ole programmi LIFE eesmärk keskkonna- ja kliimaprobleemide lahendamine, vaid muutuste kiirendamine.

¹ SWD(2015) 111 final, komisjoni talituste töödokument, parema õigusloome suunised.

3. Meetodid

Vahehindamine hõlmab programmi esimest kaht aastat (2014–2015) ning põhineb peamiselt organisatsioonivälise, sõltumatu konsultandi tehtud uuringu tulemustel (LIFE määruses nõutav uuring). Uuring tehti ajavahemikul 2016. aasta märtsist kuni 2017. aasta jaanuarini. See põhines programmi LIFE taotluste ja projektide juhtimiseks loodud projektiandmebaasidesse sisestatud andmete ja näitajate analüüsil.

Samuti korraldati konsultatsioon peamiste sidusrühmadega,² sealhulgas viis täiendavat uuringut ja üle 120 intervjuu ning avalik konsultatsioon.

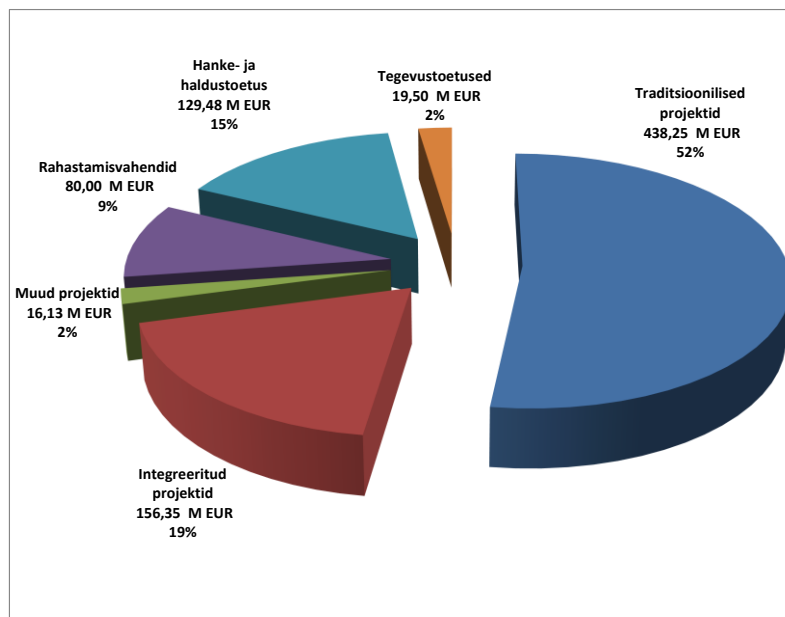
Vahearuanes analüüsitakse programmi LIFE uusi elemente ning hinnatakse, kuidas LIFE sidusrühmad on need vastu võtnud ning millised on esialgsed tulemused võrreldes ootustega.

4. Rakendamine – hetkeolukord

Allpool esitatud joonisel on näha, et suurem osa eelarvest kulub traditsioonilistele ja integreeritud projektidele, millele järgnevad hanke- ja haldustugi ning rahastamisvahendid.

Eelarvest eraldatavad summad täidavad määrusest tuleneva nõude, mille kohaselt vähemalt 81 % vahenditest tuleb eraldada projektidele, mida rahastatakse tegevustoetustega ja rahastamisvahendite raames teostatud tegevustele, kui see on asjakohane.

Joonis 1 – LIFE 2014–2015 – rahaliste vahendite jaotus

a. Toetused

Traditsiooniliste projektide rahastamise nõudlus on erakordselt suur. Esitatud taotluste ja toetatud projektide keskmine suhe on 9:1, keskkonnaalase juhtimise ja teabe prioriteetses valdkonnas 12:1 ning kliimamuutuste leevendamise valdkonnas 5:1.

² Projekti toetuse saajad, seirerühma eksperdid, eitava vastuse saanud taotlejad, riikide kontaktpunktid ja riikide teabekeskused, komisjoni, EASME ja EIP ametnikud.

Toetust antakse väga erinevatele organisatsioonidele: nii suurtele kui ka väikestele ettevõtetele (kokku 44 %, kellest 33 % on väikesed ja keskmise suurusega ettevõtted), samuti eraõiguslikele mittetulunduslikele organisatsioonidele (24 %) ja avalik-õiguslikele asutustele (32 %).

Esimest korda on programmiga hõlmatud ka integreeritud projektid³. Nõudlus integreeritud projektide järele on algusest peale ületanud olemasolevaid vahendeid toetuse jagamise kõikides etappides. Ajavahemikul 2014–2015 esitati 66 kontseptsioonikirjeldust ning toetust anti 15 projektile.

Integreeritud projektide rahastamiseks 2014. ja 2015. aastal programmi LIFE raames ja selle väliselt esitatud kaasrahastuse taotluste kogumaht oli 283 miljonit eurot. Kõnealuse kaasrahastuse abil peaks olema võimalik hõlbustada kokku ligi 3,6 miljardi euro koordineeritud kasutamist.

14 suutlikkuse suurendamise projekti kaudu toetati tegevust, mis aitab tõhustada liikmesriikide võimekust programmis LIFE osalemisel. Taotluse esitasid kõik abikõlblikud liikmesriigid ühe erandiga.

Uuendused toetuste haldamisel.

- Väikeste ja Keskmise Suurusega Ettevõtjate Rakendusametile (EASME) anti 2014. aastal ülesanne hallata tegevustoetusi ja traditsioonilisi toetusi ning mõlema allprogrammi alla kuuluvaid suutlikkuse suurendamise projekte ja kliima allprogrammi alla kuuluvaid integreeritud ning tehnilise abi projekte.
- Projekti tulemuste ja mõju hindamiseks lisati programmi LIFE mitmeaastasele tööprogrammile 2014–2017 ulatuslik kvantitatiivsete ja kvalitatiivsete näitajate kogum. Asjaomaste näitajate väärtuseid kogutakse kokku projekti tasandil ning kasutatakse projekti plaanitavate keskkonna- ja kliimamõjude hindamiseks toetuse andmise etapis, ning tulemuste jooksvaks seireks ja hindamiseks projekti elluviimise ajal. Samuti koondatakse väärtused programmi tulemuste hindamiseks.

b. Rahastamisvahendid

Uuenduslike lahenduste katsetamiseks on elluviidavasse programmi katseprojektina lisatud kaks rahastamisvahendit – looduskapitali rahastamisvahend (NCFE) ja energiatõhususe vahendite erasektori poolse rahastamise rahastamisvahend (PF4EE).

PF4EE toetab investeeringuid, mille eesmärgiks on viia liikmesriikide energiatõhususe tegevuskavasid ellu finantsvahendajate kaudu.

PF4EE raames on kohalike vahendajapankadega seni⁴ sõlmitud kuus lepingut. Esialgu prognoosis PF4EE energiatõhususe projektide investeeringute kogumahuks kuni 540 miljonit eurot. Seniste tulemuste ning järgmiste kavandatavate lepingute valguses kujuneb investeeringute kogumahuks Euroopa Investeeringuspanga (EIP) prognooside kohaselt kuni 1 miljard eurot (430 miljonit eurot EIP-lt ja 570 miljonit eurot finantsvahendajatelt). Esialgse 80 miljoni euro suuruse LIFE rahastuse finantsvõimendus töötab seega kujuneda 12,5-kordseks.

³ Suure territoriaalse ulatusega projektid, millega viiakse ellu liidu õiguses nõutavaid keskkonna- ja kliimastrateegiaid.

⁴ Jaanuar 2017

NCCF loodi tõestamaks, et looduskapitali projektid on võimelised tulu teenima ja kulusid kokku hoidma. Kavas on ellu viia korratavad, garanteeritud tulused tegevused, mille eesmärk on tõendada kontseptsiooni toimivust ning tekitada võimalikes investorites huvi otseselt bioloogilisele mitmekesisusele ja kliimamuutustega kohanemisele suunatud projektide vastu.

Alates rahastamisvahendite käivitamisest 2015. aasta veebruaris uuris EIP märkimisväärset hulka võimalikke tegevusi. Esimene tegevus sai rahastuse 2017. aasta aprillis ning sama aasta jooksul on oodata veel kahe või kolme tegevuse rahastamist.

Mitmed panga uuritud võimalikud tegevused ei realiseerunud, seda eelkõige majanduslikel kaalutlustel. See kinnitab eelhindamise käigus avastatud probleemide olemasolu.

Rahastatavate tegevuste arvu suurendamiseks kasutatakse laialdasemalt NCCF tehnilise abi rahastut ning rakendatakse sihipärasemalt reklaamtegevust ning muid tugimeetmeid.

5. Hindamine

Käesolevas jaos antakse ülevaade hindamisest. Täpsem teave on esitatud asjaomases talituste töödokumendis⁵.

a. Tulemuslikkus

Programmi rakendamine on varajases staadiumis, mistõttu ei ole tulemused veel kättesaadavad. Samas on tõendeid, et elluviidavate projektide ja tegevuste prognoositud tulemused aitavad saavutada programmi kõiki eesmärke.

Välisuuringu tulemuste kohaselt edendavad hetkel töös olevad projektid tulemuslikkust erinevatel viisidel, sealhulgas:

- parandades elupaikade, liikide ja Natura 2000 alade kaitsestaatust;
- vähendades kemikaalide kahjuliku mõju tervisele ja keskkonnale, millest saab 5 aasta jooksul kasu ligikaudu 1,6 miljonit inimest;
- vähendades energiatarbimist (u 600 000 MWh aastas) parimate tavade kohaselt ning
- suurendades energia tootmist taastuvatest energiaallikatest (ca 500 000 MWh aastas eri allikatest).

2014. ja 2015. aastal elluviidud projektide esialgne analüüs näitab, et 2017. aastaks püstitatud vahe-eesmärkidest on saavutatud 70 % (esimese mitmeaastase tööprogrammi andmetel). Kavandatud tulemuste saavutamine annab kindluse, et programm LIFE 2014–2020 aitab üldiste eesmärkide saavutamisele oluliselt kaasa.

Hindamise esialgsed tulemused ning varasema programmi LIFE+ andmed näitavad, et hetkel elluviidav programm LIFE täidab oma eesmärgi hästi. Programm soodustab kiiremat rahastamist, parimate tavade jagamist ning täiustamisele ja muutuste kiirendamisele suunatud toetustegevusi.

Programm toetab strateegiat „Euroopa 2020“, rahastades projekte, mille eesmärk on edendada ressursitõhusust, jätkusuutlikku arengut ja innovatsiooni. Samuti rahastatakse projekte, mille eesmärk on suurendada tööhõivet ning tuua täiendavat kasu lisaks programmi LIFE peamistele eesmärkidele.

⁵ SWD(2017)XXX.

Hiljutised poliitilised projektid, mille ettevalmistamist on rahastatud programmi LIFE kaudu (eelkõige 2015. aastal vastu võetud ringmajanduse pakett, 2014. aastal vastu võetud kliima- ja energiaraamistik 2030, 2016. aastal ratifitseeritud Pariisi kokkuleppe rakendamine ning ELi kohanemisstrateegia), aitavad eeldatavasti kujundada Euroopa majanduse tulevikku järgmistel aastakümnetel.

Programmi peamised omadused, mis toetavad eesmärkide saavutamist, on kokkuvõttes järgmised:

- programm on paindlik ning sellega on võimalik operatiivselt reageerida uutele vajadustele ja prioriteetidele;
- programmil on palju sidusrühmi, kes väärtustavad programmi asjakohasust ja kohalikest vajadustest lähtuvaid kvaliteetseid tegevusi ning
- tegevuste koosmõju on eriti tulemuslik. Programmi tulemuslikkuse eeldatavaks suurendamiseks kombineeritakse 25 aasta jooksul omandatud kogemustel põhinevad tegevused (nt traditsioonilised projektid) uute tegevustega (nt integreeritud projektid, suutlikkuse suurendamise projektid ning tehnilise abi projektid ja rahastamisvahendid).

Eesmärkide saavutamise keerukust suurendavad kaks tegurit:

- toimetulek rohkete prioriteetide ja uute põhiväljakutsetega (nt ringmajandus, kliima- ja energiaraamistiku 2030 olulist innovatsiooni vajavate eesmärkide saavutamine, Pariisi kokkuleppe rakendamine, ELi kohanemisstrateegia võimalik läbivaatamine, linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi⁶ rakendamise vajadus, kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamine ja kestliku arengu eesmärkide saavutamine⁷) olemasolevate rahaliste vahendite piires, mis tähendab, et mitte kõik eesmärgid ja prioriteetsed valdkonnad ei pruugi olla kaetud piisavate projektidega ning
- takistuste ületamine (nt toetusesaajate jaoks investeeringu planeerimiseks vajalike rahaliste vahendite ja/või suutlikkuse/tööjõu puudumine, mis mõjutab projekti tulemuste korratavust ja ülekantavust) kohandatud või sihtotstarbeliste meetmete abil.

b. Tõhusus

Välisuuringus on arvesse võetud 2014. aasta projektikonkursil edukaks osutunud projektide kavandatud tulemusi ning prognoositud, et projektid annavad ühiskondlikku kasu 1,7 miljardi euro ulatuses. Oodatav kasu on seega neli korda suurem kui programmi LIFE 2014. aasta koguelarve.

Programmi LIFE programmi haldamisega seoses jõuti välisuuringu tulemusena järeldusele, et programmi LIFE halduskulud on võrreldes muude ELi rahastatavate programmidega väiksemad. Seejuures on arvesse võetud EASME-le eraldatud rahaliste vahendite osakaalu erinevate programmide delegeeritud vahendites.

Algsete prognooside kohaselt pidanuks haldamise üleandmine (delegeerimine) komisjonilt EASME-le aitama ajavahemikul 2014–2020 kokku hoida 8,2 miljonit eurot, võrreldes olukorraga, kus toetuste haldamine oleks jäänud komisjoni ülesandeks. Viimased arvutused,

⁶ Hiljuti lõpule viidud linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi hindamise (toimivuskontrolli) käigus kogutud tõendid kinnitavad direktiivide olulisust ja LIFE programmi strateegilist rolli direktiivide rakendamisel, samuti vajadust oluliselt parandada direktiivide rakendamist.

⁷ Vt COM(2016) 739 final.

mis põhinevad EASME tegelikel kuludel programmi rakendamise esimese kolme aasta jooksul, näitavad, et prognoositav tõhususe kasv on veelgi suurem.

Kõik programmi LIFE sidusrühmad väärtustavad EASME tööd.

Välisuuring tuvastas vajaduse lihtsustada programmi LIFE toetuste andmise menetlust. Uuringu tulemusena kavandati meetmed taotluste esitamise koormuse ning aruandlusnõuete ja -näitajate vähendamiseks. Täiendavalt käsitletakse seda teemat järgmises mitmeaastases tööprogrammis. Uuring tuvastas ka valdkonnad, kus riiklikel kontaktpunktidel on võimalik tegevust tõhustada, et tagada kõikides liikmesriikides toetuse miinimumstandardid ning tegutsedes initsiatiivikamalt. Uuendada tuleks ka programmi LIFE kommunikatsioonistrateegiat, et paremini kaasata sihtrühmi, edastada eesmärgi- ja sihtrühmapõhiseid sõnumeid ning parandada osalejate vahelist koostööd.

c. Sidusus

Esialgsete tulemuste kohaselt on programmi LIFE sisemine struktuur kooskõlas ELi poliitika ja prioriteetidega ning võimaldab lahendada olemasolevaid probleeme ja uusi väljakutseid.

Välisuuringu tulemusena leiti, et käimasolevad projektid edendavad sageli rohkem kui üht prioriteetset valdkonda ning et projektidel on seega sünergiline, kombineeritud mõju. Näiteks kliimamuutuste leevendamise projektid aitavad sageli kaasa ka kliimamuutusega kohanemisele, looduse ja bioloogilise mitmekesisuse kaitsele ning välisõhu kvaliteedi ja ressursitõhususe tagamisele.

Programm LIFE programm on mõeldud täiendada muid ELi rahastamisprogramme.

Võrreldes muude ELi rahastamisprogrammidega on LIFE ainus otseselt keskkonna- ja kliimaprojektidele suunatud programm: muude programmide puhul on tegevus keskkonna ja/või kliima valdkonnas seotud muude üldiste eesmärkidega (näiteks teadustöö või maaelu areng). See vähendab võimalikke kattuvusi.

Hindamistulemused kinnitasid, et programmid LIFE ja „Horisont 2020“ aitavad kaasa ühiste eesmärkide saavutamisele erineval, kuid kohati teineteist täiendaval viisil. Esimeste tegevusaastate jooksul on programmid toimunud teineteist toetavalt.

Programmi LIFE ülesehitus soodustab programmi „Horisont 2020“ ja eelnenud raamprogrammide alla kuuluvate keskkonna- ja kliimauuringute tulemuste ja uuenduste kasutamist LIFE projektides. See võimaldab ELi rahastatud teadusuuringute käigus välja töötatud, katsetatud ja kasutusse võetud teadmisi ja lahendusi ellu viia ja võimendada.

Euroopa struktuuri- ja investeerimisfondide (ESIF) vastastikust täiendavust programmiga LIFE käsitletakse ka ühissätete määruses ning seda kontrollitakse süstemaatiliselt kõikides programmdokumentides (nt partnerluslepingutes ja rakenduskavades).

Programmide elluviimise nii varajases staadiumis on keeruline hinnata, kas ja millisel määral prognoosid realiseeruvad, kuid

- prognoositakse, et integreeritud projektid saavad pärast programmi LIFE 153 miljoni euro suurust investeringut muudest ELi programmidest (EAFRD, ERF, INTERREG, ESF, EMKF, programm „Horisont 2020“) veel 1,98 miljardit eurot. See tähendab, et programm LIFE on edukalt põimitud erinevate EL rahavoogudega kümnes liikmesriigis, kus viiakse ellu looduse, õhu, vee ja jäätmekäitluse keskkonnaaspektide suunitlusega integreeritud projekte ning maakasutuse ja kohanemise suunitlusega kliimaprojekte;

- on tõendeid, et sarnast mehhanismi kasutati varem maaelu arengu ja INTERREGi projektide puhul, mis käivitati eelmiste LIFE-programmide raames.

d. Asjakohasus

Tõendite kohaselt on programm LIFE tõhus ja tulemuslik peamiste prioriteetide saavutamisel ning uute väljakutsete lahendamisel (nt EL bioloogilise mitmekesisuse strateegia, olulist innovatsiooni vajav kliima- ja energiaraamistik 2030, Pariisi kokkuleppe rakendamine, ELi kohanemisstrateegia võimalik läbivaatamine ja ringmajandus).

Välisuuringu tulemustest nähtuvalt vastab programm LIFE paljude selle programmi kaudu rahastamiseks taotluse esitanud toetusesaajate vajadustele, kuigi programm pakub madalamat kaasrahastuse määra kui muud programmid. LIFE võimaldab tegeleda ka selliste küsimuste ja probleemidega, mida muud programmid ei hõlma.

Sidusrühmadega konsulteerimise tulemused näitavad, et ilma programmi LIFE toeta ei oleks õnnestunud paljusid selle kaudu rahastatavate projektide tegevusi käima lükata ja ellu viia. Eelkõige võib seda öelda looduse ja bioloogilise mitmekesisuse säilitamise projektide puhul. Intervjuude käigus on ka toetusesaajad rõhutanud, et kui välja arvata erineva kohaldamisala ja rahastamisstruktuuriga Natura 2000 otsetoetused põllumajandustootjatele,⁸ on LIFE selles valdkonnas ainus sihtotstarbeline rahastamisallikas.

Sihtrühmade hinnangul kaasneks programmi LIFE lõpetamisega:

- liikmesriikide võimekuse, mõnel puhul ka pühendumuse vähenemine ELi keskkonnakaitse ja kliimaalaste eesmärkide poole püüdlisel, mis mõjutaks negatiivselt ka tööhõivet ja majanduskasvu;
- toetuse vähenemine uuenduslikele keskkonnavalahendustele⁹.

e. Euroopa lisaväärtus

Välisuuringu tulemuste kohaselt on programmil LIFE järgmistel põhjustel suur Euroopa lisaväärtus:

- see tagab ELi keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ning poliitika sidususe, et toetada nende rakendamist ja jõustamist;
- see edendab tulemuslikumat teadmiste jagamist, toimides ELi õigusaktide ja poliitika rakendamise parimate tavade ja teadmiste vahetamise platvormina. Programm LIFE võimaldab kogu Euroopa osalejatel õppida üksteise kogemustest ning lahendada konkreetseid keskkonna- ja kliimaprobleeme seega tõhusamalt ja tulemuslikumalt;
- see võimaldab heal tasemel solidaarsust ja vastutuse jagamist, kuna keskkonnaalane rikkus, mis on avalik hüve, jaguneb ELis ebaühtlaselt;

⁸ Need EAFRD raames rahastatavad toetused on mõeldud põllumajandustootjatele kompensatsiooni maksmiseks Natura 2000 alaks määratud aladel loodud ebasoodsate tingimuste ja kehtestatud piirangute eest. Vt Euroopa Parlamendi ja nõukogu 17. detsembri 2013. aasta määrus (EL) nr 1305/2013 Euroopa Maaelu Arengu Põllumajandusfondist (EAFRD) antavate maaelu arengu toetuste kohta ja millega tunnistatakse kehtetuks nõukogu määrus (EÜ) nr 1698/2005.

⁹ Programmi LIFE toetusesaajate hinnangul „väheneks uuenduslike katseprojektide ja tehniliste näidisprojektide arv, samuti keskkonna seisukohast oluliste uuendustegevuste, eelkõige VKEde poolt algatatud tegevuste arv“ ning „kaoks toetus, mis aitab ette valmistada uuenduslike keskkonnavalahenduste katse- ja turustamise etappe (riskide jagamine)“.

- see aitab paremini toime tulla piiriüleste probleemidega, mida liikmesriik tõenäoliselt üksinda lahendada ei suudaks ning
- programm avaldab kiirendavat ja võimendavat mõju, kõrvaldades ELi keskkonna- ja kliimapoliitika rakendamise seotud esialgsed takistused ja võimaldades uute lahenduste katsetamist tulevast laiendamist silmas pidades.

Kuigi lõplikud tulemused ei ole veel kättesaadavad:

- on loodud meetmed selliste projektide valimiseks, millel on kõige suurem Euroopa lisaväärtus, ning kontrolli tegemiseks projektitsükli kõikides etappides;
- näitavad programmi Euroopa lisaväärtust ka varasemad hindamistulemused ning seda kinnitavad valdava enamiku avalikul konsultatsioonil küsitletute vastused.

f. Projekti jätkusuutlikkus, mõju ja korratavus hetkeseisuga

Programmi rakendamisenetluste raames jälgitakse tähelepanelikult projektide jätkusuutlikkuse/korratavuse potentsiaali kogu projektitsükli jooksul.

Hiljutise aruande kohaselt¹⁰ on 83 % projektidest rahaliselt jätkusuutlikud¹¹ pärast programmilt LIFE saadava rahastuse lõppemist. Analüüs põhineb LIFE+ projektidel; arvesse ei ole võetud käimasoleva programmi LIFE raames tehtud täiustusi. Ka uuringu käigus kogutud tagasiside näitab, et programmi LIFE projektide tulemuste demonstreerimise ja ülekantavuse potentsiaal on enamikul juhtudest (78 %) kas hea või väga hea.

Avaliku konsultatsiooni raames küsitletutel paluti hinnata, kas LIFE projektid on avaldanud pikaajalist positiivset mõju. Üle 80 % küsitletutest leidis, et projektide pikaajaline mõju on olnud keskmiselt positiivne või väga positiivne.

Samas näitasid konsultatsioonid, et pärast ELi rahastuse lõppemist on projekti jätkamise takistuseks toetusesaaja poolseks investeeringu planeerimiseks (sh laenu võtmiseks) vajalike rahaliste vahendite ja suutlikkuse/tööjõu puudus. Asjaosalistel napib ka initsiatiivikut; samuti jääb programmi raames puudu teabest ja teavitamisest.

Kuigi projekti teostamisele järgneva (nn „After-LIFE“) tegevuse planeerimise nõuet tajutakse edasiminekena, aitaks korratavuse/jätkusuutlikkuse potentsiaali veelgi paremini realiseerida projektide suhtes süstemaatiliste järelmeetmete võtmine, et teha kindlaks parimad tavad ning kokkuhoiumeetmed, ning laiaulatusliku projekti vajadustele vastavalt kohandatud toetuse tagamine kõige paljutõotavamatele projektidele.

6. Kokkuvõte

Käesolev hindamine tehti programmi rakendamise varajases staadiumis: enamiku projektidega ei ole veel algust tehtud ning vaid üksikud projektid on lõpule viidud – LIFE

¹⁰ Aruanne programmi LIFE senise, praeguse ja tulevase panuse kohta tööhõivesse ja majanduskasvu: programmi LIFE tulemuslikkus ja korratavus, NEEMO 2016.

¹¹ Jätkusuutlikkus on võime projektitsükli jooksul sooritatud tegevusi jätkata või nende suhtes järelmeetmeid võtta; st projekti elujõulisus pärast LIFE rahastuse lõppemist – jätkamise või järelmeetmete võtmise tagab toetusesaaja ise, tema partner või õigusjärglane.

projektide keskmine kestus on 4–5 aastat. Esimesi reaalseid tulemusi on oodata aastatel 2019–2020.

Seetõttu on hindamisel põhitähelepanu pööratud: eesmärkide saavutamiseks rakendatud menetlustele, käimasolevale tegevusele (nt juba rahastuse saanud lepingud/projektid) ning asjakohastel juhtudel ka nende prognoositavatele tulemustele.

Vaatamata nendele piirangutele annab sõltumatu välishinnang piisava kindluse, et programmi rakendamine liigub õiges suunas.

Seni kogutud tõendid näitavad, et programm LIFE on:

- ainus otseselt keskkonna- ja kliimaprojektidele suunatud programm; muude programmide puhul käsitletakse keskkonna ja/või kliimaga seotud küsimusi muude üldiste eesmärkidega täitmise raames;
- paindlik vahend, mille kaudu rahastatakse eri mastaabiga projekte ning mis pakub huvi nii väikestele, keskmistele kui ka suurtele ettevõtetele, ülikoolidele, teaduskeskustele, riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustele, kodanikuühiskonnale ning mitmesugustele valitsusvälistele organisatsioonidele. Nagu nähtus hiljuti Euroopa solidaarsuskorpuse¹² algatusest, mille puhul nähti ette programmi LIFE abil rahastatav konkreetne keskkonna- ja kliimapoliitika osa, suudetakse programmiga LIFE operatiivselt reageerida poliitiliste ja ühiskondlike vajaduste muutumisele;
- suunatud olemasolevatele vajadustele reageerimisele ja tulemuslikkuse parandamisele. Kehtivas LIFE määruses sätestatud uued elemendid, eelkõige kliimameetmete pühendatud allprogramm (mis võimaldab iga-aastase konkursikutse kaudu rahastada uusi prioriteete) ning integreeritud ja võimekuse suurendamise projektid on äratanud suurt huvi sidusrühmades; seda näitab ka esitatud taotluste rohkus. Lisaks on integreeritud projektidesse kaasatud suurel hulgal täiendavaid rahalisi vahendeid, mis näitab, et programm täidab väga hästi oma katalüütilist rolli;
- tuntud oma asjakohaste ja kvaliteetsete tegevuste poolest, mis vastavad kohalikele vajadustele ning on sidusrühmadele ja avalikkusele kättesaadavad ning nende poolt hinnatud kogu ELis.
- majanduslikult soodne ning otsese ja mõõdetava mõjuga, näiteks heitmete vähendamise ja energiatarbimise puhul või bioloogilise mitmekesisuse säilitamise puhul liikide kaitsestaatuse parandamise kaudu;
- kõrgelt hinnatud Euroopa lisaväärtuse poolest, kuna programm tagab ELi keskkonna- ja kliimaalaste õigusaktide ja poliitika ühetaolise rakendamise kogu ELis. Samuti aitab programm toime tulla piiriüleste ja riikidevaheliste probleemidega, mida liikmesriik tõenäoliselt üksinda lahendada ei suudaks. Programm LIFE on aidanud vastutust paremini jagada ning on edendanud solidaarsust ELi keskkonnavalase rikkuse haldamise/kaitsemise osas. Tegemist on ELi tasandi platvormiga, mis aitab jagada parimate tavade seotud tegevusi ja tutvustamistegevusi;
- heas positsioonis majanduse toetamiseks järgmistel viisidel:

¹² Vt COM(2016)942 final. Programmiga LIFE pakutakse noortele võimalust osaleda vabatahtlikus keskkonna- ja kliimaalases tegevuses, näiteks seoses bioloogilise mitmekesisuse ja Natura 2000 alade kaitse, metsade hävitamise takistamise ja metsatulekahjude ärahoidmisega.

- ELi tööstuse motiveerimine keskkonnahoidliku tehnoloogiaga seotud suutlikkuse edasiarendamiseks, mis on üks ELi konkurentsieeliseid;
- teiste fondidega võrreldes suurema turuläheduse tagamine; selliste loodushoidlike lahenduste väljatöötamine, mida on võimalik laiendada kogu turule või teiste fondide kaudu, soodustades nii keskkonnahoidlike töökohtade loomist ning
- pikaajalise majandusliku elujõulisuse ja stabiilsuse toetamine jätkusuutliku arengu edendamise kaudu.

Mõned hiljutised poliitilised arengud, mis algatati paralleelselt programmiga LIFE, näiteks ringmajanduse pakett, kliima- ja energiaraamistik 2030, Pariisi kokkuleppe rakendamine ja ELi kohanemisstrateegia võimalik läbivaatamine, aitavad kujundada Euroopa majanduse tulevikku järgmistel aastakümnetel;

- hästi juhitud, nagu näitab programmi väga madal veamäär. Seega kasutatakse fonde vastavalt finantseeskirjadele, saavutades seejuures mõõdetavaid tulemusi, mille mõju kohapeal on märkimisväärne. Seda aitab tagada seiresüsteem, mis võimaldab õigeaegselt juhtimisotsuseid teha.

7. Soovitused

Hinnangus on välja toodud ka mõned soovitused programmi täiustamiseks.

- Olemasolevatele ja uutele prioriteetidele keskendumise vajadus: ringmajandus, kliima- ja energiaraamistiku 2030 elluviimine, eelkõige innovatsiooni edendamise kaudu, Pariisi kokkuleppe rakendamine, ELi kohanemisstrateegia võimalik läbivaatamine, loodusdirektiivide eesmärkide saavutamine, kestliku arengu tegevuskava 2030 rakendamine ja kestliku arengu eesmärkide saavutamine olemasolevate rahaliste vahendite piires. Nende prioriteetidega tegeletakse prioriteetsete valdkondade rahastamise täpsustamise abil.
- Arvestades asjaolu, et kehtiv määrus ei hõlma kõiki algselt kavandatud lihtsustamismeetmeid, on jätkuvalt vaja LIFE toetuste menetlemist lihtsustada, eelkõige taotluste esitamise ja aruandluse osas.
- Kommunikatsioonistrateegia peaks sihtrühmade kaasamiseks olema aktiivsem ja paindlikum ning edastama eesmärgi- ja sihtrühmapõhiseid sõnumeid. Parandama peaks osalejate vahelist koostööd.
- Tagada tuleks võimalus suurendada projekti korratavust ja ülekantavust, eemaldades takistused, mis ei võimalda tegevust jätkata pärast projekti lõppemist (nt investeeringu planeerimiseks vajalike rahaliste vahendite ja võimekuse/tööjõu piiratuse tõttu), ning aidates kaasa projektide rahastamisele muudest liidu ja erasektori vahenditest.
- Riiklikud kontaktpunktid peavad osalema rohkem teenuse miinimumstandardi ning initsiatiivikuse tagamisel kõikides liikmesriikides.

Programmi LIFE käesoleva vahearuande tulemused on aluseks järgmise mitmeaastase tööprogrammi (2018–2020) ja 2020. aasta järgse mitmeaastase finantsraamistiku koostamisele.